

Școala Creștină "Filadelfia" - Cl. I-XII

Str. Narciselor, nr. 5E - Suceava Tel/fax: 0230-531205
www.filadelfia.ro office@filadelfia.ro O.P. 6 C.P. 50

Cod fiscal: 14687487 Cont: 251105182340021165015 Banca: Banc Post - Suceava

LIMBA LATINĂ

clasa a X-a

frecvență redusă

prof. Badragan Cornelia

Sallustius , reprezentant al istoriografiei latine

Monografia este specie a istoriografiei latine, însemnând prezentarea unui aspect al istoriei sau a unei secvențe de scurtă durată, pe baza relatării faptelor „pe alese” (carptim).

Practicată de greci , monografia istorică este , creată la Roma , de Cato cel Bătrân, autorul operei „Origines” („Originile”), destinate a prezenta originea populațiilor italice.

În secolul I a. Chr., monografia este reprezentată de Sallustius, care alege două secvențe istorice-conspirația lui Catilina(63 a.Chr.)și războiul împotriva numizilor,conduși de Iugurtha (111-105 a. Chr.).

Formula salustiană „carptim” este semnificativă pentru tehnica monografiei.Refe-

ritor la aceasta, istoricul declară,„mă hotărâi să povestesc faptele poporului roman pe alese, după cum unele mi se păreau vrednice de aducere aminte.”(Conspirația lui Catilina,4,2).

În concepția lui Sallustius, factorul causal al istoriei este de ordin moral, istoria se schimbă o dată cu moravurile . Ceea ce a dus la criza Republicii în secolul I a. Chr. sunt „ambitio”(setea de putere), „avaritia”(lăcomia) și „luxuria”(dezmățul). De aceea , scopul istoriei este cel educativ-„historia magistra vitae”.

Totodată , avându-l ca model pe istoricul grec Tucidide , Sallustius nu expune numai faptele și întâmplările, ci caută să le și explice,descoperind cauzele mai profunde ale evenimentelor din vremea lui.

Caius Sallustius Crispus s-a născut la Amiternum (centrul Italiei), în ținutul sabinelor, în anul 86 a. Chr.A fost „homo novus” (primul din familia sa care a obținut demnități publice), din ordinul ecvestru.

Instalat de tânăr la Roma, între 55-54 a.Chr.,intră în viața publică și își desfășoară activitatea ca reprezentant al partidului popularilor în fruntea căruia se afla Caesar.Tribun al plebei în 52 a. Chr. în perioada luptelor civile dintre partizanii lui Sylla și ai lui Marius. Între 50-49 a.Chr. este exclus din senat, pe motive de imoralitate, iar în 49 a. Chr. este rechemat în senat de Caesar.

Este numit proconsul în 46 a.Chr. și guvernator al provinciei Africa Nova,unde fa-

ce avere în mod ilegal , iar după asasinarea lui Caesar(44 a. Chr.) se retrage din viața politică și se consacră scrierii operelor istorice, după care moare în 35 a. Chr.

Sallustius a scris doua monografii istorice : „De coniuratione Catilinae” (Despre conjurația lui Catilina), redactată între 43-41 a.Chr. , care reprezintă acest moment drama-

tic din istoria Romei (64-63a.Chr.) și „De bello Iugurthino” (Despre războiul cu Iugurtha,

regele numizilor(111-105 a.Chr.).Din „Historiae”(Istorii) s-au păstrat doar unele fragmente. A fost compusă după 40 a.Chr. și relatează evenimente petrecute între 78-65 a. Chr.

Iugurtha (c. 160-105 a.Chr.) a fost rege al Numidiei , regiune în Nordul Africii , co-respondând Algeriei de astăzi.După moartea tatălui său, este primit la curtea unchiului, re-gele Micipsa. Educat împreună cu cei doi fii ai acestuia, Hiempsal și Adherbal, este adoptat mai târziu și desemnat, alături de verii săi, moștenitor. La moartea lui Micipsa (118 a. Chr.), Numidia este împărțită între cei trei succesori , dar , dornic să ajungă rege , Iugurtha pune la cale sa-i ucidă pe rivalii la domnie.

Indignat , senatul roman , dator să-i apere pe moștenitorii direcți , îi declară război, *bellum iugurthinum*,111 a.Chr., încheiat în 105 a. Chr.,sub comanda lui Gaius Marius. Cap-turat și predat soldaților lui Cornelius Sylla, Iugurtha este dus la Roma și ucis în închisoarea *Tullianum*.

Gaius Marius(157-86 a.Chr.),general roman, dobândește în 107 a.Chr. comanda în răz- boiul iugurthin pe care îl încheie victorios . Totodata , Marius a înfrânt forțele cimbrilor și ale teutonilor, fiind considerat al treilea fondator al Romei, după Romulus și Camillus. Ca om po- litic , s-a apropiat de partida popularilor (populares) și a fost ales de șapte ori consul, în ciuda opoziției partidei senatoriale(*optimates*) condusă de Cornelius Sylla.

Cornelius Sylla(138-78 a.Chr.), politician abil și militar valoros, îl însoțește pe Marius în Africa, în războiul împotriva lui Iugurtha, unde în 105 a.Chr. îl capturează pe regele numid. Mai târziu, între optimații conduși de Szlla și popularii în fruntea cărora era Marius, va izbuc-ni un lung și sângeros război civil între 88-82 a.Chr.

Lucius Sergius Catilina (108-62a.Chr.) a fost locotenent al lui Sylla și participant la proscricțiile ordonate de acesta.Guvernator în 67 a.Chr. al provinciei Africa,se îmbogățește pe căi ilegale. Candidează de trei ori la consulat (65,64,63 a.Chr.) , dar , fiind înfrânt , nu găsește altă cale pentru dobândirea puterii decât o lovitură de stat . Conspirația este descoperită de Marcus Tullius Cicero, consul în 63 a.Chr. , prilej cu care rostește *Catilinarele* , cele patru dis- cursuri împotriva lui Catilina.

În „ *De coniuratione Catilinae* ”, înainte de a prezenta desfășurarea conspirației, Sa- llustius face portretul lui Catilina,devenit personaj emblematic al nobilimii(*nobilitas*).Istoricul consideră nobilimea vinovată de criza republicii, din pricina decadenței moravurilor.Abuzând de originea sa nobilă,Catilina ajunge să întruchipeze viciile care au dus la subminarea statului: „*L.Catilina,nobili genere natus,fuit magna vi et animi et corporis, sed ingenio malo provoque. Huic ab adolescentia bella intestina, caedes, rapinae, discordia civilis grata fuere,ibique iuven- tutem suam exercuit. Corpus patiens inediae,algoris,vigiliae,supra quam cuiquam credible est. Animus audax, subdolos, varius, cuius rei lubet simulator ac dissimulator; alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus; satis eloquentiae, sapientiae parum.Vastus animus immode-rata, incredibila, nimis alta semper cupiebat.*” (*De coniuratione Catilinae*,5,1-5)

Nobili(nobil), deși pare un simplu calificativ, are o conotație negativă. Catilina are pu-tere și curaj , dar cu un caracter rău și depravat (*ingenium malum pravoque*) . Sallustius îl de-scrie pe Catilina ca un bărbat rezistent (*patiens*), curajos (*audax*) , dar pe de altă parte viclean (*subdolos*), prefăcut(*simulator*), ascuns(*dissimulator*) și risipitor(*profusus*).

În „Conjurația lui Catilina”^{60,7;61,1}, Sallustius afirmă: „Catilina se năpustește asupra dușmanilor unde ei erau mai deși, dar este străpuns de lovituri în timpul bătăliei.(...) Catilina a fost găsit departe de ai săi, printre cadavrele dușmanilor, mai suflând încă și mai păstrând încă pe față semnele firii sale crude, pe care o avusese și pe când era în viață.”

În „Istoria literaturii latine”, N.I.Barbu scrie: „Din punctul de vedere al artei literare, Sallustius a creat, însa, adevărate opere de artă. Prin concizia și dramatismul narațiunii, prin analizele psihologice, prin creionarea admirabilă a portretelor și prin discursurile bogate în idei și pline de patos, cele două monografii sunt adevărate monumente de artă literară, al căror stil particular le conferă o și mai puternică notă de originalitate.”

În „Studiu introductiv”, „Opere”, N.Lascu apreciază: „Sallustius este primul istoric al Romei antice în accepția strictă a cuvântului. Este adevărat că și înaintea lui au existat încercări, uneori laudabile, de a scrie istorie; ceea ce a lipsit până acum a fost însă un adevărat temperament de istoric, care să fi înțeles și cântărit faptele, încercând să deosebească ceea ce este adevăr de ceea ce este fals.”

Având ca argumente toate acestea, putem spune că Gaius Sallustius Crispus este nu numai o personalitate importantă în istorie și politică, dar și unul dintre cei mai mari reprezentanți ai istoriografiei latine prin opera sa vastă și impresionantă.

PLAUT

Plaut parintele teatrului roman preclasic sic cel mai semnificativ autor al inceputurilor literaturii latine

Plaut a fost considerat parintele teatrului roman preclasic sic cel mai semnificativ autor al inceputurilor literaturii latine.

S-a nascut probabil in jurul anului 250 a.c.HR. si a murit in anul probabil 184 a.CHR.

Provenea dintr-o familie saraca,a avut o copilarie aspra si a plecat de timpuriu spre capitala unde invata greceste si cunoaste literatura greaca.

Este atras in comert unde devine si mai sarac.Se angajeaza apoi la un morar unde munceste din greu.In perioada cat lucra la moara a scris trei comedii ,noua pastranduni-se doar titlurile a doua.

Opera sa numara 21 de comedii incluse in “Corpus Plautinum”.Cele mai cunoscute comedii ale lui Plaut sunt:”Amphitrio”,”Aulularia”,”Pseudolus”,”Miles gloriosus”,”Rudens”.

In “Amphitrio” Plaut prelucreaza cateva piese grecesti.Jupiter profita de plecarea la razboi a regelui teban,Amphitrio si,in lipsa acestuia,o seduce pe sotia lasata acasa,Alcmena,luand infatisarea sotului,astfel se naste Hercule.Aceasta piesa creeaza in final o serie de confuzii care se topesc intr-un happy-end prin impacarea celor doi.

“Pseudolus”,in traducere ,mincinosul sau inselatorul este o comedie savuroasa in care un sclav reuseste sa-i insele sip e batranul sau stapan sip e fiul acestuia,Ballio,un

negustor de curtezane. El promite celor doi ca ii va insela si se tine de cuvant. O rapeste pe o sclava foarte frumoasa, iubita tanarului sau stapan. dn167t3575lnnq

“Rudens” prezinta aventurile a doua tinere sclave care supravietuiesc unui naufragiu. Ele au fugit de la stapanul lor si dupa mai multe peripetii, una dintre ele, cea mai frumoasa se casatoreste cu tanarul pe care il iubea.

Temele comediilor:

1. imoralitatea vietii de familie;
2. negustorul de femei-leno (in Latina);
3. modul de viata grecesc;
4. curtezanele in societatea romana;
5. sacrificiul sclavilor pentru stapani;
6. trufia, incultura, laudarosenia, prostia, imoralitatea;
7. probleme de ordin religios cu substrat politic;
8. femeia romana de inalta tinuta morala.

Toate comediile plautine au trasaturi comune:

- intriga asemanatoare;
- tatii sunt rivalii fiilor;
- sclavii sunt sireti.

Toate redau fragmente de viata, mereu altele.

Personajele plautine:

1. sclavii domestici.

Acestia sunt alaturati stapanilor tineri pe care ii inteleg si ii ajuta. Le procura bani pentru petreceri si rascumpararea curtezanelor de care sunt indragostiti. Petrec laolalta cu tinerii, ruinand averea parinteasca a acestora. Li imping pe tineri la desfrau. Vicleni, sireti actioneaza uneori in locul stapanului. Apar si sclavi care tin la stapanul casei, sclavi de la tara.

2. oamenii liberi sunt de o mizerie cumplita.

3. femeia:

- nu se bucura de simpatie
- este lacoma, lipsita de scrupule
- se apropie de hetairele grecilor: cochete, fine, perfide, petrecarete, asculta muzica, inghit avutul parintilor ademenind la ele pe tineri si pe batrani.
- sunt dusmanite de matroane care vedeau in ele distrugerea caminului.
- femeia libera este mandra, cicalitoare, rea, vorbeste mult, cleveteste.
- se bucurau de inegalitate fata de sot.
- atunci cand femeia se bucura de independenta materiala aceasta devine imorala.
- femeile maritate sunt fidele, exemple in societatea romana.

In comedii mai apar:

- leno-tip hidos de personaj, negustorul de femei. Este un personaj ticalos care ne atrage ura si dispretul. Nu se teme nici de zei, nici de oameni, nici de lege, nu are nici o rusine.

Cei care practica aceasta indeletnicire sunt adevaratii coruptori ai tineretului: ii invata sa fure, sa jefuiasca pe parinti, sa imprumute. Ei speculeaza femeia pentru a se imbogati. Toti sfarsesc prin a fi pacaliti de catre sclavi.

- tinerii-fii de oameni avuti (majoritatea) sunt indragostiti si au nevoie de bani, ii inseala pe tata sip e patronul curtezanelor. Asistam astfel la dezagregarea familiei romane. Tinerii, din

lipsa de ocupatie,devin imorali,caracteristicile lor principale fiind trandavia si dragostea pentru curtezane.

-parintii-sunt vinovati pentru felu de a fi al tinerilor.Educatia si exemplul lor lipsesc,ei petrec si iubesc la un loc cu fii lor.Suntem martorii conflictului dintre educatia noua si cea veche,dintre tata si fiu,dintre tineri si batrani.

Limba si stilul comediilor plautine.

Plaut este un neintrecut creator in materie de limba care este unul dintre principalele elemente comice cu care contureaza caracterul diferitelor personaje.El a creat o limba inteleasa de toti,limbajul familiar.El utilizeaza procedee expressive:propozitia nominala,procedeul de formare a gradelor de comparatie,superlative si pentru participii:"ocussimus sum"(sunt cel mort),sau chiar pentru substantive si chiar pronume "ipsissimus".

Vocabularul este foarte bogat:

-formule scurte din limbajul familiar:"audin tu?"

-cuvinte din limbajul popular,expressive.jocuri de cuvinte,metafore,epitete.

Comicul:

Este dat de glume,ironie,zeflemea,situatii ridicole,aluzii,jocuri de cuvinte etc.

Cele mai raspandite sunt comical de situatii,de gesturi ,substituirile de persoane,comical de caracter,dialogul de spirit ,jocul de cuvinte,parodia,elemente de farsa.

In comediile plautine apare o lume foarte variata dintr-o epoca si o societate in care au loc multe prefaceri:sclavii,oameni liberi,tineri,batrani,negustori bogati si oameni saraci,senatori si simpli targoveti,bancheri,brutari,carciumari,cunoscatori de legi si martori de ocazie,moase etc.

Plaut ramane pe planul comediei in cultura universala asa cum Homer a ramas drept cel mai mare poet epic.

GAIUS IULIUS FEDRU - OPERA

Numele latin al lui Fedru a fost, probabil, Gaius Iulius Phaeder. Ceea ce indica apartenenta sa la categoria libertilor, care adoptau de regula prenumele si numele gentilic al stapanului si transformau in supranume, cognomen, numele pe care il purtasera ca sclavi. Datele despre viata lui Fedru, consemnate chiar de fabulele lui, sunt putin numeroase si nesigure. Astfel, nu stim ia ce data s-a nascut: poate pe la 15 i.C. Cum ne reliefeaza prenumele si gentilicul fabulistului, ca si titlul operei, „Fabulele esopice ale lui Fedru, libert al lui August", Phaedri Augusti liberti Fabuiaes Aesopiae, Fedru fusese sclav imperial, eliberat candva de August insusi. Fabulistul era destul de instruit, cunostea atat literatura latina, cat si cea greaca si dezvoltarea artelor plastice antice. Dar ca sclav - si in copilarie - el trebuie sa fi fost supus unor frustrari cumplite, sa fi nutrit resentimente puternice, care se reflecta in fabulele sale. Sub Tiberiu, Fedru l-a persiflat necrutator pe Seian, atotputernic favorit al imparatului si prefect al pretorienilor. Acesta, daca ar fi sa-l credem pe fabulist, i-a intentat un proces, in care a fost in acelasi timp acuzator, martor si judecator (2, epil., vv; 17-20; 3, pr., w. 38 si urm.). incat Fedru a fost condamnat, probabil, la exil.

Intors la Roma, dupa moartea lui Seian, fabulistul continua sa-si publice opera si duce o existenta relativ calma. El dedica fabulele din cartile 3-5 unor personaje foarte

influențe, liberti ai împăraților Gaius-Caligula și Claudiu, dar are totuși dușmani inversunați, critici ai operei sale, pe care îi ataca în unele din versurile alcătuite în această vreme. Nu se știe cu exactitate când a murit Fedru. Unii cercetători cred că s-a stins din viață în timpul domniei lui Nero, dar este probabil că a murit în jurul anilor 50-53 d.C.

Opera

Discursul poetic al lui Fedru s-a cristalizat în 135 de poeme. Fabulele lui Fedru sunt grupate în cinci cărți, care cuprind respectiv 31, 8, 19, 26 și 10 fabule, la care se adaugă câte un prolog și un epilog la fiecare dintre ele. Distribuția inegală a fabulelor între aceste cinci cărți atestă că un număr destul de mare de poeme ale lui Fedru s-au pierdut. Ni s-au conservat mai ales fabulele cele mai simple și mai școlare. De fapt, la poemele din cele cinci cărți s-au adăugat, în secolul al XV-lea, alte 31 de fabule, descoperite de italianul Niccolò Perotti. Acesta a întocmit o culegere de fabule ale lui Fedru și Avianus. Fabulele consemnate de Perotti sunt cunoscute de filologi sub numele de „Apendicele Perottin”, Appendix Perottina. Ele au fost probabil desprinse cândva din manuscrisele care păstrau diviziunea în cinci cărți, de altfel foarte veche, deoarece este consemnată de Avianus. Întrucât fabulele perottine trebuie să fi provenit din cărțile 2-5. Poetul era trac de origine și se numise inițial Gaidreas. Ei însuși ne evidențiază că provenea din Macedonia, adică din regiunea muntoasă a Pieriei (3, pr., v. 17). Numele său trac fusese elenizat în Phaidros și ulterior, adaptat în latină sub forma de Phaeder, mai sgrabă decât Phaedrus. În opera sa și într-o epigramă a lui Martial AEpigr., 3, 20, v. 9) apare numai forma de genitiv, adică Phaedri, Abia Avianus, fabulist din secolul al IV-lea d.C, consemnează că forma de nominativ Phaedrus. Dar inscripțiile latinești includ ca formă de nominativ Phaeder (CIL, 3, 5802; 8562; 9958; 24057; 9, 466; 14,1232). Mai mult decât atât, se semnaleză că un fiu și o fiică consacră o inscripție tumulară tatălui lor, numit chiar Gaius Iulius Phaeder (CIL, 6, 2031). Întrucât poetul trebuie să se fi numit efectiv Phaeder și nu Phaedrus. De altfel, Martial este singurul autor care menționează că fabulist pe Fedru. Când se referă la fabula, autori ca Seneca, Quintilian, Aulus Gellius și chiar tardivul Macrobiu ignoră pur și simplu existența lui Fedru.

Se propune, după tematica lor, structurarea fabulelor în patru categorii: 1. fabule propriu-zise, scurte, esopice prin excelență ca Lupul și mielul (1,1), Vulpea și corbul (1,13), Vulpea și barza (1, 26) etc, 2. fabule mitologice sau cu implicații filosofice, ca Pedepsele din Infern (A., 5), Iunona, Venus și găina (A., 9), Copacii sub protecția zeilor A3,17) 3. apologuri, fabule cu oameni în loc de animale, anecdote destul de dezvoltate, autentice nuvele, consacrate faptelor diverse, ca Din cizmar medic (1, 14), Tiberiu Caesar și sclavul pazitor al atriumului (2, 5), Poetul sau Testamentul explicat de Esop (4, 5), Vaduva și soldatul (A., 13); 4. apostrofe destinate criticilor invidioși ai autorului, detractorilor lui, avarilor etc, ca Fedru sau împotriva celor cu gust dificil (4, 7), Fedru sau Invidia (4, 22)7.

Universul lui Fedru

O fabula a lui Fedru comportă în general o naratiune, mythos în Hîrește, adevărat scenariu, și o morală, o învățatură. Îndeobște fabula debutează cu o maximă moralizatoare, un promythium, prezentat sau urmat de formule fixe (de tipul „această fabula arată...”). Îi succede o introducere și un nucleu narativ, deci o naratiune, narratio, după care se situează replica finală. Aceasta din urmă este adesea rostită de un personaj, apărut spre finalul naratiunii, care poate debita un precept sau o maximă morală, adică un epimythium. Astfel, replica finală este incisivă și se converteste în veritabilă concluzie a

poemului.

Principalul izvor de inspiratie a fost Esop, cum subliniaza insusi Fedru (1, vv. 1-2). Dar s-a remarcat ca numai o treime din totalul fabulelor, adica 47 din 135 de poeme, trateaza subiecte imprumutate din Esop. Originalitatea lui Fedru nu rezida inasa numai in inventarea unor subiecte inedite, consacrate fie lumii animalelor, fie celei a oamenilor. Chiar materia fabulelor pur esopice este profund modificata. in vreme ce fabula lui Esop era o „snoava”, vehiculata prin timpuri si contexte sociale felurite, cea a lui Fedru apare ca profund ancorata in problematica epocii, in Roma secolului I d.C, ale carei moravuri, fapte politice si personaje sunt inserate masiv in textura poemelor. in sfarsit, Fedru este partial original si pentru ca transfera materia discursului esopic din proza in limbajul versurilor. Desi este adevarat ca Fedru recurge la cel mai simplu si mai prozaic metru, adica la senarul iambic. De altfel, poetul afirma, in epilogul cartii a doua, intentia de a face sa rivalizeze Roma cu Grecia, in domeniul fabulei. Ca si alti autori latini, Fedru dorea sa naturalizeze la Roma o specie literara pe care o ilustrasera grecii. Totusi el urmarea si travestirea adresei satirice a poeziei sale⁸. De altfel, se poate constata o evolutie a atitudinii poetului fata de Esop. Astfel, dupa ce declarase, in versurile mai sus citate din prologul cartii intai, ca nu facuse decat sa transpuna in versuri iambice temele esopice, ulterior Fedru afirma ca fabulele sale sunt esopice si nu ale lui Esop, pentru ca adaugase multe elemente noi lumii fabulistului grec. S-a folosit de un gen literar vechi pentru a introduce, in tiparele acestuia, realitati noi (4, pr., w. 11-13). Iar in ultima carte de fabule, poetul sustine ca numele lui Esop figureaza in opera sa spre a-i conferi prestigiu, dupa exemplul artistilor plastici, care pun nume celebre pe operele lor moderne, ca sa le sporeasca valoarea (5, pr., w. 1-7).

Poetica lui Fedru este programatic si foarte clar dezvaluita de prologurile si epilogurile cartilor de fabule. Mobilele sale ar fi mai ales sa incite la ras si sa instruiasca prin pilde edificatoare, exemplo monere: „Ce merit are cartea?... Vrea sa-ndrepte// Prin ras si prin povete intelepte” (1, pr., vv. 3-4, trad. de Aurel Tita si Gheorghe Moraru). Ulterior, Fedru precizeaza ca telul fabulelor este indreptarea greselilor comise de muritori, vrajindu-i prin farmecul lor (2, pr., w. 1-7). El considera fabula ca o specie literara serioasa si sustine ca nu doreste sa intruneasca aplauzelor celor inculti (4, pr., v. 20). Astfel, fabulistul atrage atentia asupra faptului ca si-a codificat mesajul si invita cititorii sa-l decodeze. De asemenea, subliniaza ca se exprima concentrat si preconizeaza concizia, breuitas, care adera perfect la tonul didascalic, pe care l-a asumat (2, pr., vv. 11-12; 3, epil., v. 8; 4, epil., v. 7).

De fapt, universul imaginar al fabulelor lui Fedru este impregnat de o filosofie populara, intemeiata pe o etica simpla, eclecticica, abundenta in locuri comune, pe care o stimulasera de multa vreme diatriba cinico-stoica. De altfel, Fedru consemneaza numele lui Socrate si atesta cunoasterea unor anecdote si asertiuni socratice⁹. Lumea lui Fedru nu se reduce inasa la inregistrarea unor realitati socio-politice si la reprobarea defectelor morale. Acest univers este convertit in structura literara si depaseste simpla colectie a defectelor si a viciosilor, sub influenta sentimentelor fabulistului, simpatiei lui emotionante fata de toti cei nedreptatiti si slabi. Relevanta este in acest sens prima sa fabula, Lupul si mielul, Lupus et agnus, care denota si totodata conoteaza indignarea resimtita de poet fata de lipsa de scrupule si de omenie, mila incercata fata de oprimatul lipsit de aparare si naiv. Spre deosebire de alti liberti, Fedru nu-si uita obarsia, intuieste si descrie comedia umana in perspectiva originii sale modeste, sufera si se bucura alaturi de toti cei napastuiti,

protesteaza impotriva agresiunii. De fapt, reprobarea asupririi de toate tipurile, mai ales morala, constituie etimonul, motivul generator al discursului fabulistului, cu indrituire caracterizat ca un „poet al plebei”¹⁰.

S-a sustinut, de catre savantul danez Mortens Noejgaard, ca Fedru transfigureaza conflictul esopic, pentru a-i conferi ambivalenta, care sa traduca nu numai o realitate fizica, ci si un sistem moral. Astfel, acest conflict ar implica doua opozitii fundamentale: antiteza, de tip esopic, intre cel puternic si cel slab, de fapt un conflict „fizic”, si antinomia, de tip etic, intre un personaj rau si o fiinta inocenta, asadar un conflict „moral”, deoarece personajul rau putea fi atat slab, cat si puternic. Dar cei puternici, potentes, sunt totdeauna inclinati sa-i persecute pe cei slabi. Caracteristica este in acest sens fabula Caprita, vaca, oaia si leul, care incepe programatic: „Dealmasia cu cei tari nu-i buna, // Cum fabula, de jos o sa va spuna” (1, 5, w. 1-2, trad. de Aurel Tita si Gheorghe Moraru). Si, intr-adevar, nucleul narativ ne arata cum leul priveaza pe aliatii lui mai slabi de rezultatele unei vanatori si cum, sub diferite pretexte, isi insuseste toata prada. Dar Fedru considera inutila si chiar condamnabila orice revolta impotriva conditiei sociale date. Astfel, intr-o fabula-apolog, insusi Esop convinge pe un sclav, fugit de la stapanul lui, care il tortura, sa se intoarca acasa si sa indure resemnat toate persecutiile (A., 19). Fedru ajunge chiar sa sustina ca statutul social si uman modest este de preferat puterii si functiilor de conducere, caci ofera un adapost sigur (4, 6). Insa de cele mai multe ori, Fedru adopta mai degraba postura unui povestitor agreabil, care exprima o „contestatie” anarhizanta a ordinii umane, pentru a sfarsi prin a se consola si a se resemna sa accepte in ultima instanta „establishment”-ul¹¹.

Totusi, cum am aratat de fapt, in cartea intai de fabule, care i-a pricinuit exilul, poetul ataca violent in poeme cu cheie pe Tiberiu si indeosebi pe Seian*. Pe de alta parte, chiar si mai tarziu, intr-o fabula celebra, lupul intra intr-o controversa cu un caine si dispretuieste starea de sclavie in care se afla acesta (3, 7). De fapt, Fedru face aluzie la o celebra discutie, survenita in anul 16 d.C, intre doi frati: capetenia germanica Hermann, numit de romani Arminius, brav luptator pentru libertatea semintiei lui, si Flavius, trecut de partea Romei. Conotatiile acestei fabule sunt

* Broastele cer lui Jupiter un rege si le este trimisa o grinda, firesc imobila si apatica, adica Tiberiu. Insa pentru ca ele protestau, Jupiter le expediaza un alt carmuitor, sub forma unei naparci, care este desigur Seian. Acest sarpe inghite toate broastele (1, 2). complexe, caci nu numai ca fabulistul elogiaza fierbinte libertatea (3, 7, v. 1), ci alude la statutul injositor impus de romani popoarelor pe care le supusesera. Desi patriot roman, Fedru ramasese intrucatva atasat de obarsia sa tracica. Totusi, in majoritatea fabulelor sale, Fedru prefera sa nu critice indivizi sau stari politice concrete, ci sa reprobe tipuri si categorii umane. El denunta impostura si sarlatania (1,14), vanitatea gaunoasa (5, 7), nechibzuinta (1, 20), fanfaronada etc.

Strategia literara

Fedru avea incredere in talentul sau artistic si, ca atatia poeti romani, utiliza armele autoelogiului (4, epil. vv. 5-6). In realitate, valoarea artistica a fabulelor lui Fedru este foarte modesta. Poetul nu practica indeobste o adevarata analiza psihologica. El nu dezvaluie transformarea sentimentelor acestor personaje, evolutia lor gradata. Personajele sunt rigid construite, imobile, fixate in gestul de a revela o concluzie moralizatoare. Animalele sunt evocate in postura lor traditionala, esopica si retorico-scolastica: mielul e timid, lupul abuziv si lacom, vulpea sireata, asinul fanfaron si josnic etc. Fedru nu

izbuteste sa transfere naratiile sale, din dimensiunile simbolico-conventionale ale vietii autentice, pe taramurile unei „realitati” fictionale, intrinsec constituite. Relevanta este si comparatia dintre fabula Vaduva si soldatul (A., 13) si celebra anecdota, cu acelasi subiect, pe care o realizeaza Petroniu in povestirea aventurii matroanei din Efes (Satyr., 111-112). Naratia lui Fedru se releva monocroma, incapabila sa sugereze evolutia caracterelor, pe cand Petroniu straluceste prin fabulatia bogata, efectele acumulate, progresiunea psihologica. De asemenea, fabulistul nu simte natura, nu vibreaza inaintea farmecului ei. El nu atesta gratia fabulelor lui Esop si umorul lui Horatiu. Fara indoiala, Fedru era predispus la schematismul simplist de catre vocatia didascalica a discursului sau poetic. Pe de alta parte, cum am mai aratat, ni s-au conservat indeobste cele mai scolare dintre fabulele sale. Insa poetul se emotioneaza sincer, cand evoca umilintele indurate de cei slabi. Nucleele narrative se convertesc in mici scenarii, iar dialogul dintre personaje, schitat in stil direct, comporta uneori o oarecare vivacitate. Cand fabula lui Fedru devine naratie cu subiect istoric, cum se intampla uneori, ca in anecdota referitoare la Pompei si la soldatul care i-a jefuit bagajele (A., 9), discursul poetului devine mai lung, mai bogat in detalii, amintind de saturele lui Horatiu.

Tendinta lui Fedru spre concizie a fost pusa in legatura cu stilul nou. Totusi, scriitura alegoriilor fabulistului este austera, chiar arida, adesea stangace, lipsita de pitoresc si tributara, in chip manifest, primului clasicism latin, inca puternic in vremea alcatuirii fabulelor lui Fedru. Ne aflam insa in fata unui clasicism nereusit din punct de vedere stilistic. Sunt foarte rari tropii, reprezentati mai ales de anumite epitete. Limba este clasica, dar in vederea predilectia pentru substituirea termenilor concreti prin cuvinte abstracte. Metrica este impecabila, insa senarul iambic era concomitent simplu, prozaic si colocvial. El era versul folosit in mimi de Laberius si Publilius Syrus, dar si de dramaturgii romani, care il utilizasera in scenele vorbite pe tonul conversatiei normale¹².

Receptarea lui Fedru

Valoarea artistica scazuta si clasicismul prea uscat al fabulelor lui Fedru au determinat, cum am aratat mai sus, ignorarea lor, probabil voluntara, de multi autori antici. Mai tarziu, in evul mediu, unele fabule se studiau in scoli, din pricina adresei lor satirico-moralizatoare. Anumite fabule au fost prelucrate in proza, iar descoperirea efectuata de Perotti a stimulat interesul pentru poemele lui Fedru. Raporturi complexe de intertextualitate s-au statornicit intre fabulele lui Fedru si operele lui La Fontaine, Florian, Lessing, Kralov. In ce priveste fabulele lui La Fontaine, se poate constata, in opera celebrului autor francez, scriitura variata, suplete stilistica, umor si, desigur, sentimentul naturii si al pitorescului, pe care nu le intalnim in discursul poetic al lui Fedru. In schimb, La Fontaine converteste scenariile sale in dialoguri elegante, purtate de gentilomi. In literatura romana, teme tratate de Fedru emerg, filtrate de intermediul lui La Fontaine si al altor fabulisti europeni, in scrierile lui Gheorghe Asachi, Al. Donici si, mai ales, ale lui Grigore Alexandrescu. Aurel Tita si Gheorghe Moraru au publicat traduceri ale ansamblului fabulelor lui Fedru, in 1966 si, mai recent, in 1981 (in „Biblioteca pentru toti”).